

Öngörülemezlik ve Zıtlıkları Yönetmek

TASAM Başkanı Süleyman ŞENSOY

Amerika Birleşik Devletleriyle devam eden hem ekonomik hem de siyasi hem diplomatik adımlar atılıyor. Şu an hangi noktadayız? TASAM başkanı Süleyman Şensoy ile konuşacağız. Sayın Şensoy hoş geldiniz yayınımıza.

Hoş bulduk.

Şimdi baktığımız zaman, az önce, açıklamaları da dinledik. Mike Pence zaten, en başından beri çok yüksek perdeden hatta tehditvari açıklamalar da yapmıştı. "Bronson serbest bırakılmadığı sürece ödün vermeyeceğiz" diyorlar. Çünkü baktığımız zaman Bronson ile başladı ama bu kriz çok farklı noktalara geldi. Çözüm konusuna ne kadar yakınız? Kasım'da ara seçimler var biliyorsunuz. Amerika Birleşik Devletlerinde bu konu iç politika malzemesi yapılmaya devam edilecek midir?

Şimdi bu aslında önemli bir zihinsel eşik kırılması. Rahip Bronson üzerinden yürüyen tartışma Amerika Birleşik Devletleri ile özellikle Suriye'de 2013'lerde başlayan, fikir ve görüş ayrılıklarının dip noktası oldu diyebiliriz. Dolayısıyla çok farklı dinamikler var; konunun dünyadaki yeni gelişmeler, bölgesel gelişmeler ile de ilgisi var. Özellikle Brexit sonrası Batı'da İkinci Dünya Savaşı öncesine benzeyen kamplaşmanın yeniden canlanması, Rusya'nın yeni silahlar deklarasyonu, Çin'in petrol ihracatında yerli para, Yuan olarak, altına endeksli ödeme yapmaya başlaması gibi dinamikler bu türbülansları arttırdı. Burada da Türkiye'nin payına bu kriz düştü. Başka herhangi bir konudan dolayı da kriz çıkabilirdi.

Bu bahanesi oldu işin diyorsunuz.

Evet, öyle gibi. Türkiye NATO'nun ikinci büyük ordusuna sahip, batı bloğu içerisinde yer alan ve bağımlılıklarının üçte ikisi de yine batı lehine olan bir ülke. Elbette Türkiye doğuda ve güneydeki yeni güçlerle de bağımlılıklarını çeşitlendirmek istiyor ama bu zaman alacak bir konu. Ve çok rekabetçi bir süreç, yıkıcı rekabete de dönüşebilir. Dolayısıyla ben bir yerinde ki son birkaç gündür Amerika Birleşik Devletleri cephesinden de çok çok radikal açıklamalar gelmedi, özellikle

Trump düzeyinde, bir yumuşamaya girebileceğini düşünüyorum. Fakat yine de Türk Amerikan ilişkilerinin bir süre türbülanslı, inişli çıkışlı devam edeceği görünüyor.

Bu süreden kastınız tam nedir peki? Bir öngörünüz var mı bu konuyla ilgili, yani kısa mıdır, daha da devam edebilir mi?

Bu tarafların sınırlarını bilmesiyle ilgili bir süreç. Türkiye belli alanlarda, etki alanı itibariyle, tarihsel arka planı itibariyle çok önemli bir ülke ama reel politik açıdan baktığımızda da Amerika Birleşik Devletleri bugün dünyanın hegemon askeri gücü ve son G7 zirvesinde de Trump'ın diğer altı üyeye yönelik davranışlarını hatırlayacaksınız; onların hepsine verilen mesaj şuydu; "askeri anlamda kendi güvenliğinizi sağlayacak güce sahip değilsiniz dolayısıyla bundan sonra benim dediklerim olacak."

Trump "Amerika yeniden büyük olacak" diyordu zaten.

Trump'ın zaten başkanlık çizgisi hep agresif. Agresif pazarlama, agresif satış ve koruma bedeli alma üzerine kurulu. Katar'da da Körfez'de de benzer bir kriz yaşandı. Dolayısıyla zıtlıkların ve öngörülemezliklerin dönemini yaşıyoruz. Zıtlıklar ve Öngörülemezliği bunu nasıl yöneteceğimiz Türk devlet geleneğinin eskilerin deyimiyle feraset, yeni Türkçeyle nasıl bir öngörüyle yönetileceği, krizin nereye evrileceğini belirleyecek.

Peki, bu krizin içinde Avrupa Birliğinin yeri nedir? Çünkü batı da Amerika Birleşik Devletlerinin yaptırımlarına, Türkiye de bu ekonomik çalkantıyla ilgili aslında art arda açıklamalar yaptı. Mesela dün Cumhurbaşkanı Erdoğan Merkel ile görüştü. Bugün Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ile bir görüşme yapması bekleniyor. Batının durumu ne noktada sizce?

Bu kriz Avrupa'daki temel oyuncular açısından iyi bir fırsat. Yani, İngiltere, Fransa ve Almanya için Türk-Amerikan kavgası iyi bir fırsattır. Çünkü onlar da Amerika'nın yönetimine kızgınlar ve ciddi bir ayrışma süreci var. Dolayısıyla Türkiye ile olan eski ihtilaflarını bir süreliğine unutabilirler. Ama burada hem olumlu hem olumsuz yönü iyi görmek gerekiyor. Olumlu yönü, batıdaki ayrışmayı denge politikaları açısından iyi kullanabilmektir. Fakat olumsuz yönü de çok temkinli olmaktır. Çünkü herkes Türkiye'nin en dip noktasına ulaşmasını bekleyip ondan sonra – adı pazarlık olabilir, destek olabilir başka bir şey olabilir, iş birliği olabilir- masaya oturacaktır. Bu doğudaki Rusya, Çin gibi ülkeler için de geçerli. Dolayısıyla işi o noktaya getirmeden, herkesin yanında yer almak istediği ya da herkesin yanında görmek istediği bir Türkiye politikası şeklinde

süreci yönetebilmekten geçtiğini düşünüyorum. Tabi ekonomik büyüklükler ve uluslararası güç dengeleri dikkate alındığında, Türkiye Amerika Birleşik Devletleri'nin rakibi değil. Dolayısıyla o reel politik çizgi mümkün olduğunca korunabilirse, özellikle second track yani ikinci kanal diplomasi, kanallarını da kullanarak, bazı yumuşatmalara gidilirse sürecin daha sağlıklı yönetilebileceğini düşünüyorum. Dünya artık siyah beyaz değil ve NATO ilişkisinin Türkiye açısından en önemli caydırıcı etken olduğunu düşünüyorum. Çünkü bunun içinde Avrupa'nın güvenliği de var ve mesela biz Almanya ile ilişkilerimizin türbülansa olduğu dönemde İngilizler bize çok yakın ilgi gösterdiler. Bu tür boşlukları güç merkezleri kendi aralarında kullanacaktır. Ama Türk diplomasisinin de bunu yönetebileceğini düşünüyorum.

Şimdi F35'ler meselesiyle ilgili de Trump'ın imzaladığını duymuştuk. Zaten bu yönde bir karar vermelerini bekliyorduk. Bunun yansımalarını da sorayım size. Şimdi S400'leri konuşuyoruz, Rusya ile ilişkileri konuşuyoruz. Rusya, Çin, İran ekseninde acaba bu yaptırım krizi nereye varır, ilişkileri nasıl etkiler?

Öncelikle Türk devletinin temelde bir duruşu var. Yani İran ve Sudan ile ilgili ciddi bilgi birikimim olduğuna inanıyorum. Son bir yıldır Katar kriziyle ilgili de özellikle second track dediğimiz ikinci kanalda katkılarımız oldu. Dolayısıyla Türkiye'nin böyle ambargoya maruz bırakılan bir ülke kategorisine girmemesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü Osmanlı Devleti en zayıf olduğu dönemde bile Avrupa'nın büyük güçleriyle toplantı masasına oturuyordu. Bu bir kere zihinsel bir eşik, bunu korumak gerekiyor. İkincisi de, tabi İran kendi sorunlarıyla boğuşan, olağanüstü risklerle karşı karşıya olan bir ülke. Bizim tarihsel olarak İran ile olan ilişkilerimiz yüksek rekabet ve düşük işbirliğinde seyrediyor. Yeni dönemde bunu yüksek rekabet, yüksek işbirliğine çevirmeye çalışıyoruz. İşte Rusya ile ilişkiler belli bir noktaya geldi ama ideal noktadan çok uzak yani bir karşılıklı bağımlılıktan bahsedemeyiz. Çin Devlet Başkanı Xi'nin zaten siyasi konularda çok agresif bir politikası yok ekonomiyle ilgili daha çok agresif politikaları var. Dolayısıyla buradaki tercihlerin daha dengeli tutulması gerekiyor. F35'ler konusunu da son beş yıldır bizim Washington'da olsun İstanbul'da olsun ortak düşünce kuruluşlarıyla yaptığımız toplantılarda ilişkiler böyle devam ederse F35'leri alamazsınız gibilerden dillendiriliyordu. Ama tabi bunun resmi boyuta gelmesi son birkaç ayın meselesi. Türkiye F35'in üretici grup ülke kategorisinde ve Türkiye'de Jandarma hariç diğer bütün kuvvetler NATO ordusudur. Dolayısıyla bu S400, F35 rekabetinin de yönetilebilir olduğunu düşünüyorum ama bunu belli kurallara ve belli karşılıklı güvene dayalı kurallara bağlamak gerektiğini düşünüyorum.

Peki, Süleyman Şensoy çok teşekkür ederim. Bu konuları zannediyorum uzunca bir süre daha konuşacağız, değerlendirme alacağız gibi gözüküyor ilerleyen süreçte.

Yani hem yaşadığımız dönem hem Türk Amerikan ilişkileri türbülanslı bir dönem. Dolayısıyla dediğimiz gibi çok şey konuşulacak.

CNN TÜRK Canlı Yayın Röportajı | 17.08.2018